

De vakbeweging: Strategienotities

Overwegingen n.a.v. de bundel *Positie en Strategie Vakbeweging*

Onderstaande tekst is er één uit een reeks webartikelen onder de titel '*De vakbeweging: strategienotities*'.

- Alle artikelen [in één pdf-bestand](#).
- Alle artikelen [afzonderlijk](#)
- Download de bundel '[Positie en Strategie Vakbeweging](#)'

Deze 'Notities' zijn ontstaan uit een concept-blog over de in juni 2018 door De Burcht, Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging, uitgegeven bundel 'Positie en strategie van de vakbeweging'¹. De definitieve blog is omgebouwd naar een korte introductie op deze 'Notities'.

(<https://kanttekenen.blogspot.com/2018/10/gelezen-positie-en-strategie.html>).

De 'Notities' zijn geschreven vanuit de hoop een bijdrage te leveren aan discussie en reflectie over het onderwerp 'strategie van de vakbeweging'. Met het oog op die doelstelling staat de tekst open voor aanvullingen, correcties en 'voortschrijdend inzicht'.

Reageren? Mail naar jan@verhagen-bakker.nl

De afzonderlijke artikelen zijn te downloaden [via deze link](#).

14. Brede vakbeweging - casus klimaat

Spanningsveld tussen vakbondsbeleid en praktijk: practice what you preach?

Als voorbeeld van 'versmalling' van vakbondswerk tot 'arbeid en inkomen' kan gelden de opstelling van de FNV richting het concept-klimaatakkoord. De verwachting dat de urgentie van de klimaatproblematiek zou leiden tot een bredere maatschappelijke positionering van de FNV, lijkt voornamelijk geen bewaarheid te worden. Deelnemer aan het Klimaatakkoord, onder voorbehoud ja, en dan vooral vanuit de rol als hoeder van werkgelegenheid en inkomen. Het overwegend accent op 'een eerlijk klimaatakkoord' koerst daarmee vooral op directe, korte termijn werknemersbelangen in de sfeer van arbeid en inkomen..

Dit accent doet geen recht aan de bredere rol van de vakbeweging als maatschappelijke organisatie. En het veelgehoorde verwijt richting werkgevers, dat die alleen denken vanuit korte termijnbelang en snelle winst, slaat als een boemerang terug op de FNV, die hiermee feitelijk ook zelf in de eerste plaats kiest voor het korte termijnbelang van leden resp. werknemers.

Een dergelijke opstelling doet geen recht aan de bredere benadering van de klimaatproblematiek die in beleidsdocumenten wordt voorgestaan.

¹ Letterlijke titel: '[Positie en strategie vakbeweging, beschouwingen, analyses en voorstellen](#)' (redactie Wim Eshuis/ Saskia Boumans - Amsterdam 2018). In deze tekst is de vrijheid genomen om de taalkundig niet bepaald charmante titel te 'converteren' naar analogie met de naam van de betreffende werkgroep: 'Positie en strategie *van de* vakbeweging' <https://www.deburcht.nl/userfiles/file/Publicatie%20positie%20en%20strategie%20vakbeweging%20WB%20de%20Burcht%20%26%20FNV%281%29.PDF>

Hoewel de FNV in uitgangspunten en resoluties herhaaldelijk het belang van een duurzame samenleving, ook voor onze kinderen en hun nageslacht, benadrukt, blijven de feitelijke vakbondsactiviteiten té ver verwijderd van het - zoals altijd - geduldige papier.

In het Meerjarenbeleidsplan 2017-2021 zien we beide aspecten van de duurzaamheidsproblematiek, breed en smal, vreedzaam naast elkaar staan: "*Ook duurzaamheidsdoelen staan onder druk als gevolg van deregulering en marktdenken. Beperking van de opwarming van de aarde en bescherming van ons natuurlijk leefmilieu zijn echter van groot belang om ook in de toekomst een leefbare aarde te kunnen behouden. Verduurzaming van de economie is daarmee noodzaak en kan ook veel nieuwe werkgelegenheid opleveren. Natuurlijk zoekt de FNV daarbij naar manieren om de transitie naar de groenere economie in goede banen te leiden, zodat werkenden in milieuvervuilende en klimaatvriendelijke sectoren de omslag naar een duurzamere economie mee kunnen maken en de nieuwe werkgelegenheid ook Echte banen oplevert.*"

Het onderstreepte gedeelte maakt in de praktijk de kern uit van de meeste praktische FNV-activiteiten. Het eerste deel van de tekst komt in de praktijk van het vakbondswerk onvoldoende tot uiting, terwijl juist daar de wezenlijke, aan te pakken oorzaken van een dreigende klimaataanpak over de ruggen van werknemers liggen. De impact van de klimaatproblematiek op werkend Nederland zal ook op deze onderwerpen groot zijn.

Immers, dezelfde werkgevers en overheid die de 'race naar beneden' blijven aanjagen, willen de klimaat-uitdaging pareren via hun vertrouwde tactiek van afwentelen van kosten op werkenden, inclusief goedkope, onzekere banen.

De klimaatproblematiek zelf wordt tot een verdienmodel, waarmee werkgevers van twee walletjes kunnen.

1. Lippendienst aan milieudoelen wordt vertaald naar '*verdienen aan de verdediging van Nederland tegen de zeespiegelstijging*'. Dat is makkelijker en rendabeler dan het aanpakken van de oorzaken, vanuit de illusie dat ook deze door mensen uit het lood geslagen natuur met technische middelen te temmen is².
2. door die benadering hoeven werkgevers aan bestaande verdienmodellen weinig tot niets te veranderen. Dat is te herkennen aan het fanatisme waarmee onder meer luchtvaart, autofabrikanten en wegtransport blijven koersen op verdere groei. Als het moet elektrisch of op biogas, als we maar kunnen groeien...
De problematische gevolgen die dát dan weer heeft voor energievoorziening³, bodemgebruik en andere milieuaspecten... ach dat zien we later wel.

Deze nieuwe fase van neoliberale marktwerking, zo weten we inmiddels wel, zal óók werknemers gaan raken. Wellicht leidt het tot nieuwe of vervangende werkgelegenheid, maar vooral zal dit een nieuw strijdperk om 'echte banen' worden.

De dreiging van een asociale transitie keren vereist dan ook een pro-actieve bemoeienis van de FNV op het terrein van genoemde 'diepere oorzaken'.

De urgentie om de klimaatdreiging bij de bron aan te pakken confronteert tevens met de noodzaak tot fundamentele bezinning op de, ook door de vakbeweging nog steeds beleden, traditionele economische uitgangspunten: *Groei = winst = werkgelegenheid = welvaart*

² Lees hierover o.a. Naomi Kleins '*This changes everything*' (zie o.a. https://nl.wikipedia.org/wiki/Naomi_Klein) en een blog van de auteur van deze notitie '*Klimaatverandering als verdienmodel*' (<http://kanttekenen.blogspot.com/2018/09/klimaatverandering-als-verdienmodel.html>)

³ Zie bv. Follow the Money - <https://www.ftm.nl/artikelen/de-twijfelachtige-beweegredenen-achter-bio-Ing?share=1>

De club van Rome had het bijna 50 jaar geleden over 'grenzen aan de groei'. De urgentie daarvan is vandaag de dag torenhoog!

Blijft toch die vraag uit beginjaren '90: waarom onderscheidt de vakbeweging, als hij 'breed' gaat zich van andere organisaties op onderwerpen als - bijvoorbeeld - duurzaamheid, klimaat en milieu? Wat kan de vakbeweging, wat anderen niet kunnen? Hel veel, zeker wanneer hij zich niet beperkt tot het, meestal reactief, verdedigen van directe werknemersbelangen. Werknemers, hun kinderen en kleinkinderen hebben ook langetermijn belangen. *Er zijn geen banen op een dode planeet...* op de 1-meidemonstratie van de FNV rolde een aardbol voorzien van die boodschap mee. Kunnen we het redden van planeet en van de daarmee gemoeide werknemersbelangen overlaten aan werkgevers en kabinet, al dan niet gevoed door smeekbedes en brandbrieven? Dat zou erg naïef zijn. Kunnen we dit overlaten aan de milieubeweging? Hoewel de coalitie die bestaat pure winst is, zeker met gelijkgerichte organisaties als Milieudefensie, is die coalitie géén lang leven beschoren als de vakbeweging defensief en vanuit een zeer beperkte visie het accent blijft leggen op het verzachten van de gevolgen. Nog afgezien van het feit dat de meeste milieuactivisten, met alle goede wil, toch nog steeds in een van de werkenden gescheiden 'bubble' opereren.

Een beperkte vakbondsoptelling doet geen recht aan de bredere benadering van de klimaatproblematiek die in beleidsdocumenten wordt voorgestaan. 'Er zijn geen banen op een dode planeet' zou zomaar een uitstekende vakbondsslogan kunnen zijn.

Wat de vakbeweging fundamenteel onderscheidt van andere organisaties is *de potentie* om grip te krijgen op productieprocessen en zeggenschapsverhoudingen in de bedrijven. Het zijn de 'wortels op de werkvloer' en het intrinsieke karakter als organisatie van werknemers, die de vakbeweging wezenlijk onderscheidt van andere, issuegerichte organisaties.

Tel daarbij dat specifieke bestaansfundament van de vakbeweging: *'samen staan we sterk'*, dan moeten we concluderen dat het hoog tijd wordt de hierboven genoemde *potentiële* maatschappelijke meerwaarde van de vakbeweging tot werkelijkheid te maken en ook breder in te zetten dan voor korte termijndoelen rond 'arbeid en inkomen'⁴.

Dat kan zich als volgt vertalen⁵.

- milieu, duurzaamheid, energietransitie, vervuiling: ze hebben veel raakvlakken met Veilig en Gezond Werk Dat is een directe verbinding met een kernactiviteit van de bond Dat hadden bonden én ondernemingsraden al in de jaren '80 van de vorige eeuw door. Nu lijkt het naar de achtergrond verdwenen. Hier ligt een taak voor de FNV!
- de Nederlandse vakbeweging is zwak op de werkvloer. Mede daarom heeft hij betrekkelijk weinig invloed op productie- en investeringsbeslissingen, de wijze waarop arbeid wordt georganiseerd, vakmanschap en kwaliteit. Veel van deze onderwerpen zijn neergelegd bij de Ondernemingsraad. Ooit was de vakbeweging daarin goed vertegenwoordigd, droeg zorg voor opleiding en scholing, en slaagde er ook in te 'zwaluwstaarten' tussen bedrijvenwerk en medezeggenschap. Daar is niet zo heel veel van over...
Laat nu net die Ondernemingsraad nogal wat bevoegdheden hebben op het onderwerp milieu. Bevoegdheden waar nogal wat Oren zich niet zo goed raad weten, maar die essentieel zijn voor de uitvoering van klimaat- en andere duurzaamheidsafspraken. Ook hier ligt een taak voor de FNV!
- woon-werkverkeer. Ooit gaf de FNV daar een aparte brochure over uit. Het is een onderwerp waar de vakbeweging van grote invloed kan zijn. Van afspraken met werkgevers over faciliteren

⁴ Jazeker, dat vereist een enorme inspanning om het verloren terrein op de werkvloer en het zwaluwstaarten met ondernemingsraden, terug te winnen en meer dan dat.

⁵ Dit rijtje is vast niet compleet

van andere vormen van vervoer tot druk op overheden en werkgevers om te kappen met de *aanbestedingsrace naar beneden* in het OV, om daarmee nieuwe impulsen te geven aan duurzaam en hoogwaardig openbaar vervoer. Hier ligt wederom een taak voor de FNV!

- de pensioenfondsen...daar is een wereld te winnen. David Hollanders schetst in zijn bijdrage in de bundel 'Positie en strategie van de vakbeweging' hoe de vakbondsbestuurders hebben meegebogen met de financialisering en gerichtheid op korte termijnwinst. Klimaat en duurzaamheid kunnen breekijzers zijn om dit tij te keren. De eerste aanzet, agenderen, is er: *"In het ITUC-Committee on Workers Capital waar de FNV een secretariaatspositie bekleed, wordt het ontwikkelen van vakbondsbeleid m.b.t. verantwoord beleggen van o.a. pensioenfondsen besproken. Naast aandacht voor de mensenrechten komt ook het beleggen in duurzame projecten daar stilaan op de agenda."*⁶ Mede aan de FNV de taak om agenderen en op schrift zetten te veranderen in reële actie.
- Klimaat en duurzaamheid...het is voor velen - voorlopig - nog steeds een 'ver van m'n bed' gebeuren. Maar dat geldt niet voor hen wier baan zekerheid op dit moment bedreigd wordt, zoals de werkers in de kolenoverslag. Dergelijke situaties zullen zich steeds vaker voordoen. De vakbondsreactie tot nu toe is vooral defensief. Van het ter discussie stellen van de noodzaak tot afbouw van fossiele brandstoffen, tot de strijd voor een kolenfonds. Van een vakbond die duurzaamheid hoog in het vaandel zegt te hebben, mag meer verwacht worden. Met name door de directe belangen van betrokkenen in te bedden in het lange termijn kader.
Concreet: de directe belangenstrijd benutten om met betrokkenen in gesprek te gaan over een offensief antwoord, waar je ook op de langere termijn mee in de voeten kunt
In de trant van *"juist wij, direct betrokkenen, gaan vóórop in de strijd voor een beter milieu, want zonder druk van onze kant gaan 'onze' werkgevers door met winst maken ten koste van ons, van onze kinderen en onze kleinkinderen. Wij gaan dat samen een halt toeroepen."*
Dan nemen werknemers zelf de regie. Niet alleen voor de korte, maar ook voor de langere termijn. Gegarandeerd dat werkenden en hun vakbeweging daarmee óók hun positie versterken als het aankomt op het beperken en opvangen van de negatieve gevolgen van verduurzaming, klimaatbeleid en energietransitie.

En in Den Haag? Daar gaat de FNV uiteraard als eerste afdwingen dat de volle 2 miljard die gaan vrijvallen door de sneuvelende dividendplannen van Rutte en de zijnen, gaan worden ingezet voor de grootste operatie waarvoor Nederland (dat zeggen ze zelf in Den Haag) zich sinds de Tweede Wereldoorlog geplaatst weet: het succesvol realiseren van de energietransitie en het ruim en op tijd halen van de klimaatdoelen. Deal?

⁶ Els Bos: "Inhoudelijke achtergrond notitie FNV (staand) beleid Klimaat en Energie"(21-06-2018)
https://www.fnv.nl/site/900724/1089835/Achtergrondinformatie_FNV-beleid_energie_en_klimaat.pdf